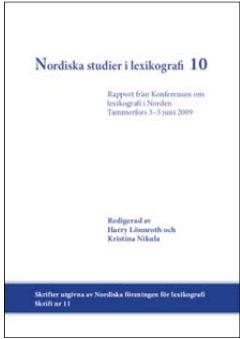

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Ej blot til lyst - Konsultation og navigation i leksikografiske informationsværktøjer	
Forfatter:	Patrick Leroyer	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 10, 2010, s. 313-328 Rapport från Konferens om lexicografi i Norden, Tammerfors 3.-5. juni 2009	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for lexicografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i lexicografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

PATRICK LEROYER

Ej blot til lyst Konsultation og navigation i leksikografiske informationsværktøjer

The purpose of this article is to reassert the crucial importance of access to data in lexicographic information tools and, expanding on this, to establish the existence of two distinct lexicographic access modes – consultation and navigation. It is explained how the tools can be decalibrated when balance between user, access, and data is disturbed, and how access to data then is jeopardized. Taking online wine guides as a case in point, it is shown how such multifunctional information tools do benefit from a lexicographic design featuring both access modes.

Nøgleord: leksikografiske informationsværktøjer, kalibrering, dekalibrering, datatilgang, konsultation, navigation

1. I begyndelsen var ordet...

Det ser ud, som om leksikografi stadig ser sig selv som en sprogvidenskabelig disciplin med speciale i *ordskrivning*, hvorved ordene registreres, beskrives og præsenteres i ordbogsform. Det virker også, som om Nordisk Forening for Leksikografi deler *leksikografein* opfattelse, hvorved leksikografi i teori og praksis falder sammen med udarbejdelse af sprogordbøger, der er ”bygget op omkring ord, og [...] kun kan tilbyde data på ordplan” (Tarp 2006: 73). Sektionsforedragene i Tampere i juni 2009 stod i sprogets tegn: sprog i diakroni, orddannelse, ordforbindelser, grammatik i bilingvale ordbøger, oversættelsesord, nabosprogproblematik, valens, fraseologi, idiomer, sprogrådsarbejde, dialekter, verber, mono- og bilingvale ordbøger, pænt sprog, sprogvariation, fremmedord, sprogforandring, sammensatte ord, ordnetværk, leksikalisering, det sproglige tegn, polysemi, normering, sproglige kilder og belæg, kollokationer, store nationale ordbogsprojekter, ordsprog, søgning på ordenes betydning i stedet for på deres former, nye ord i korpuser, ordnede præsentation af ord efter deres indhold, udvælgelse af opslagsord, verbale konstruktioner for lærnere med mere. Der var kun få præsentationer med fokus på andre typer data, for eksempel illustrationer. Der var kun få præsentationer med fokus på bruger, for eksempel undersøgelser af ordbogsbrug i en oversættelsessituation, eller på tilgang, for eksempel ved online leksikografi. Endelig var der et par præsentationer, hvor

fokus var på leksikografi som selvstændig disciplin, hvis formål er at sikre udviklingen af effektive informationsværktøjer. I denne forbindelse er tilgang til data afgørende for værktøjernes effektivitet. Nærværende bidrag falder inden for denne kategori.

Leksikografi er langt fra begrænset til tilgang til sproglige data. Dette kan ses ved en afslørende test. En søgning på leksikografiske nyudgivelser i engelske Dawson Books¹ katalogposter for perioden november 2008–november 2009 returnerer et stort antal titler fordelt på de forskellige BIC-koder (Book Industry Communication). For to års-perioden 2008–2009 er der i alt registreret 767 titler på sprogordbøger i kategorien *Language* (mono- og bilingvale ordbøger, billedordbøger, lørnerordbøger m.fl.). For 2009 alene er tallet 318 titler. Ser man på kategorien *Information and reference*, der rummer andre leksikografiske informationsværktøjer (encyklopædier, fagordbøger og leksika, citatordbøger, bibliografiske ordbøger, kataloger, indeks og registre m.fl.), er de tilsvarende tal henholdsvis oppe på 2 349 og 1 152. Udgivelser af sprogordbøger udgør knap en tredjedel af de samlede leksikografiske udgivelser. Sagt på en anden måde, udgives der over tre gange så mange leksikografiske informationsværktøjer, som ganske vist består af (bl.a.) ord, men ikke har noget med sprog *per se* at gøre. Skulle man indregne titler, der egentlig tilhører den leksikografiske familie, så som guides, manualer, håndbøger og lignende, ville antallet sprogordbøger helt blegne. I informations- og videnssamfundet er behovet for tilgang til data langt fra begrænset til de sproglige data.

Jeg vil først fastslå betydning af datatilgang for leksikografiske informationsværktøjer og forklare, hvordan *kalibrering* og *dekalibrering* påvirker værktøjernes effektivitet (begge termer er introduceret i Pálfi et al. 2008: 198). Kalibrering sikrer balancen i værktøjet, for eksempel i leksikografisk designede online informationsværktøjer, hvor integration af ordbogsdele er udbredt. Omvendt bevirker dekalibrering, at værktøjet kommer ud af balance. Jeg vil vise ordbogseksempler, hvor datatilgangen er i ubalance, og vil efterfølgende redegøre for konsultation og navigation som de to grundlæggende tilgangsformer i brugen af leksikografiske værktøjer. Afhængigt af værktøjernes formål og af brugersituationerne kan de anvendes særskilt eller i samspil for at sikre de leksikografiske funktioner. Til sidst vil jeg illustrere de to tilgangsformer ved kort at gennemgå en række eksempler på online værktøjer – nærmere betegnet vinguides for vinurister – der tilbyder begge former.

---

1 Dawson Books er leverandør til forskningsbiblioteker over hele verden. Selektion, bestillings- og ordrestyring sker via enterProfile.com, hvori testen også er udført.

2. Datatilgang, kalibrering og dekalibrering

2.1 Leksikografi som datatilgangsmetode

Leksikografi [...] er frem for alt en meget gammel og afprøvet metode til strukturering af data og informationer [...] og er særdeles velegnet til internetprojekter. (Geeb 2006: 118.)

Franziscus Geeb har ret i at konkludere, at leksikografi er en datastruktureringsmetode. Det skal dog retfærdigvis tilføjes, at metoden kun har til formål at sikre effektiv datatilgang for bestemte brugere i bestemte situationer. Kun derved kan den løse de typer af informationsproblemer, som til at starte med har eller burde have betinget udviklingen af et givet leksikografisk projekt. Det er netop i dette lys, at Geeb (2006: 108 ff.) gennem et casestudie beviser leksikografiens potentiale i udvikling af online informationsværktøjer. Her drejer det sig om et værktøj til vidensbehov (forbrugerstof og -lovgivning for unge) der, ud over artikler, giver adgang til alternative datatyper i form af quizzes og videoer. Datadistributionsstrukturen er bestemt af selve mediet – www og dets hypertextstruktur – mens det er navigation, der udgør kernen i rammestrukturen og datadistribution. Jeg vil vende tilbage til navigation, ikke kun som udtryk for en bestemt tilgangsform, men også som udtryk for bestemte leksikografisk relevante informationsbehov i den ekstraleksikografiske verden.

2.2 Kalibrering og dekalibrering

Vi lever i dag i et informations- og videnssamfund, der er dyb afhængig af effektive informationsværktøjer. Her yder leksikografi et væsentligt bidrag. Leksikografi udvikler særlige værktøjer, som kan afhjælpe de informationsproblemer, vi møder, når vi skal kommunikere på modersmål eller fremmedsprog, tjekke eller indhente ny viden, eller skal have hjælp til at fortolke og udforske verden. De kaldes ordbøger, leksika, encyklopædier, håndbøger, guides, men for dem alle gælder, at de skal være effektive i brug. Leksikografien er grundlæggende en *use and gratification* teori. Når værktøjet er kalibreret, er der funktionel balance mellem de tre leksikografiske poler – bruger, data og tilgang. Ubalance vil påvirke værktøjets funktioner og forringe dets effektivitet. Afhængigt af fokus er der tilsvarende tre potentielle kilder til dekalibrering af værktøjet og manglende tilfredsstillelse ved brugen.

Ved uforholdsmæssig stort fokus på data påvirkes bruger og tilgang i negativ retning. Det er tilfældet ved de sprogordbøger, hvor datapræsentation er styret af en lingvistisk eller filologisk tilgang – valensordbøger for eksempel hører ind under denne kategori. Det samme er tilfældet ved de store nationale ordbogsprojekter, hvor kravet om den videnskabelige dokumentation forsinker projekterne og gør dem sværttilgængelige for almindelige brugere, der for eksempel kun har brug for et leksikografisk værktøj for tekstproduktion. Ved fokus på bruger påvirkes data og tilgang. Det er tilfældet i den kommercielle leksikografi, hvor brugerprofilerne udledes af markedsanalyser. Hermed opdeles (for)brugerne i segmenter, og forlagene holder tilsvarende fast i afprøvede produkttyper til de enkelte segmenter. Ved fokus på tilgang påvirkes bruger og data. Det sker når teknologi får forrang, for eksempel i lommecomputere og sprogoversættere for rejsende, eller mobiltelefoner og PDA med adgang til urbane terminaler. Det sker også ved store, digitaliserede dokumentationsordbøger med avancerede tilgangsmuligheder forbeholdt sprogeksperterne. I det følgende vil jeg gennemgå eksempler på dekalibrering.

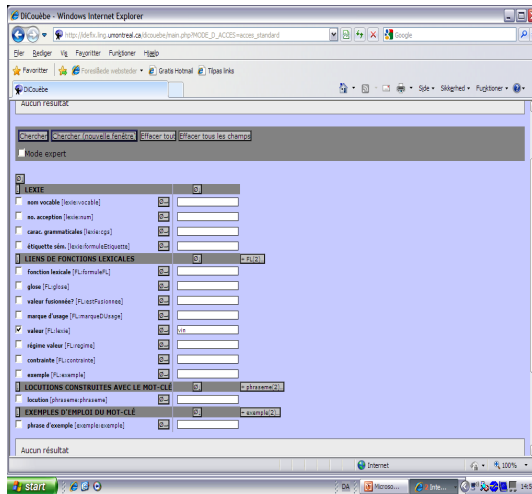
2.3 Kommerciel dekalibrering

Den kommercielle dekalibrering rammer de populære turistordbøger (rejseordbøger, parlører), som svigter i de intenderede brugersituationer (jf. Leroyer 2008a, 2008b, 2009). Det skyldes ubalance ved data, bruger og tilgang. Ubalancen ved bruger ses ved det ensidige fokus på brugere uden fremmedsproglige kompetencer. Ubalance ved data ses ved overrepræsentationen af de fremmedsproglige data på bekostning af øvrige data, der kunne sikre adgang til viden om kulturforskelle eller til praktiske oplysninger i form af anvisninger og anbefalinger. Ubalancen ved tilgang viser sig ved den mobile teknologi, hvorved turisterne kan få lynhurtig adgang til encyklopædiske data via GPS på mobiltelefon eller terminaler, men hvor datatilpasning mangler tilsvarende. Også lommecomputere og oversættere til rejsebrug giver hurtig, mobil adgang til data, men savner ligeledes datatilpasning.

2.4 Lingvistisk dekalibrering

En særlig form for dekalibrering rammer den lingvistisk determinerede ordbog. Datatilgangen i den franske DICOUËBE er forbeholdt den håndfuld brugere, som er fuldt fortrolige med den tilgrundliggende *menings-tekst* teori. Ved den

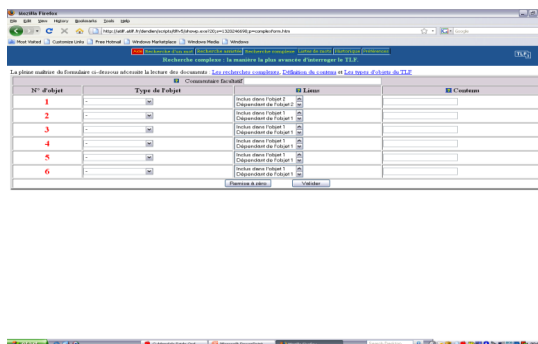
lingvistisk determinerede datatilgang er tilgangen således styret af de lingvistiske datarelationer (leksikalske funktioner, valens osv.). Søgningerne er kun mulige gennem disse relationer.

Figur 1. Lingvistisk dekalibrering i Dicoube

2.5 Leksikografisk dekalibrering

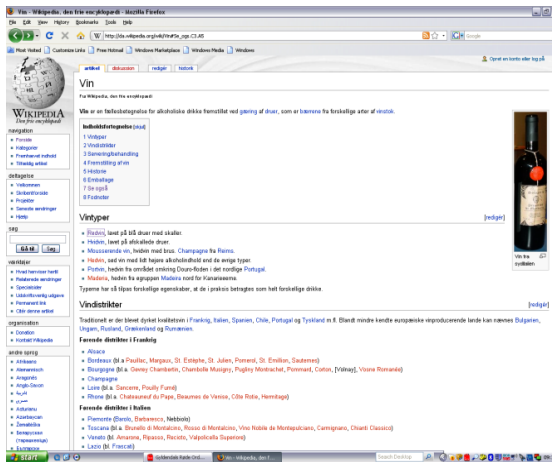
Den leksikografiske dekalibrering rammer den filologisk inspirerede dokumentationsordbog, som her i franske TLFi, som synes at være forbeholdt leksikografiske eksperter. Datatilgangen forudsætter et indgående kendskab til leksikografiske strukturer og angivelses kategorier, da brugen af de avancerede søgemuligheder er underlagt den komplekse strukturering i leksikografiske datafelter og tilhørende kombinationsmuligheder.

Figur 2. Leksikografisk dekalibrering i TLFi

2.6 Encyklopædisk dekalibrering

En særlig form for dekalibrering har man i den encyklopædisk determinerede dekalibrering, som i eksemplet her fra danske Wikipedia, hvor opslagsordet *vin* har termstatus. Brugen af encyklopædien er hæmmet af en afgrænset lemma-tisk, datatilgang. Tilgangen ledes af lemmaet som tilgangelement, mens der i artiklen linkes til et begrænset antal associerede artikler. Lemmatilgangen matcher fint kommunikative situationer, hvor lemmategnet leder ind i sproglige data, men ikke nødvendigvis kognitive situationer, hvor adgang til viden langt fra er begrænset til sproglige tegn som tilgangelementer. At lemmategn har termstatus bevirker desuden, at tilgang er lig den underliggende, ontologiske begrebsklassifikation.

Figur 3. Encyklopædisk dekalibrering i Wikipedia. dk

3. Konsultation og navigation: søgning og afsøgning

At browse kan være mere lystbetonet og have mindre fokus på at tilfredsstille helt klart definerede mål. Denne form for navigation udfordrer hele kategoriseringen af brugerens adfærd og teoridannelsen om, hvordan brugerens kommunikative eller kognitive behov tilfredsstilles, jf. Tarp (2006:58). (Pedersen & Eske 2007: 75.)

Ifølge Jacob Hald Pedersen og Thomas Eske Rasmussen udgør browsing – eller navigation – en udfordring til funktionslæren og kategorisering i kommunika-

tive eller kognitive behov og deres tilfredsstillelse. Det er rigtigt at søgning i en multimedieencyklopædi kan være lystbetonet, og at brugeren i sådanne tilfælde ikke har et klart defineret mål. Denne type brugeradfærd, der har fået navn *lexicotainment*, skulle vistnok kendetegne brugere, der keder sig og vil underholdes. Intet kunne være mere skadeligt for leksikografi end at ligestille navigation med en underholdningstrang. Henning Bergenholtz et al. (2009) har ret i at betragte denne brugsadfærd som en bestemt tilgangsform i kognitive situationer, hvor den tidligere betragtedes som underholdningsfunktion (Vrang et al. 2003). Navigation er en grundlæggende leksikografisk tilgangsform, som adskiller sig radikalt fra konsultation. Tabel 1 bringer en oversigt over de egenskaber, der kendetegner de to former, hvor konsultation betegner en afsluttet søgningsadfærd, mens navigation betegner en uafsluttet afsøgningsadfærd.

Tabel 1. Konsultation vs navigation

	Konsultation	Navigation
Motivation	Informationsproblem	Informationslyst
Brugsrelevans	Nødvendighed	Nysgerrighed
Brugsadfærd	Datasøgning	Dataafsøgning
Udgangspunkt	Præformuleret	Uformuleret
Tilgangsform	Destination	Eksploration
Datastrukturering	Hierarkisk	Associativ
Antal tilgangsruiter	Begrænset	Ubegrænset
Tilgangsperspektiv	Leksikograf	Bruger
Informationsparadigme	Funktionalisme	Konstruktionisme

Ved konsultation er brugerens beslutning om anvendelse af det leksikografiske værktøj motiveret af et problembetinget informationsbehov. Nødvendigheden er den relevante kraft, som driver brugsadfærden i form af en datasøgning. Konsultation er affødt af erkendelsen af en mangel, ubalance eller utilpasning. Konsultation starter i direkte forlængelse af et præstruktureret spørgsmål, en præformuleret søgning, som er destinationsbestemt og nødvendigvis afsluttet ved svaret eller mangel på samme. Det er den tekstlige tilgang, hvad enten den-

ne er af semasiologisk eller onomasiologisk art, der fører brugeren til tilegnelsen af de tekstlige svardata. På makro- og mikroniveauet er tilgangsrutene hierarkisk opbyggede gennem nomenklaturer, indeks, registre, datafelter med mere, og antallet af tilgangsruter er begrænset, da der er et begrænset antal tekstlige dataobjekter (= antal svar). Ved konsultation er de avancerede søgemuligheder, som kendetegner e-ordbøgerne, den direkte afspejling af den tilgrundliggende datastrukturering, med risiko for dekalibrering af datatilgang. Konsultation er bestemt af leksikografens perspektiv, der har forudset og opbygget de forskellige tilgangsruter (jf. også Tarp 2007: 173). Leksikografens svar til brugerens spørgsmål er forhåndsgivet, forudsat brugeren stiller det rigtige spørgsmål. Konsultation er fuldstændig afhængig af datarelevans, og derfor er selve datatilgangen sekundær. Dette er netop grunden til den leksikografiske drøm om at optimere og nærmest ophæve tilgangsprocessen, så brugeren øjeblikkeligt får svar på sit spørgsmål uden spild af tid og kræfter. Informationsparadigmet er funktionalisme, da værktøjets funktioner (forudsat konsultationen lykkes) først opfyldes efter brugen.

Ved navigation er brugerens beslutning om anvendelse af det leksikografiske værktøj derimod motiveret af et lystbetinget informationsbehov. Nysgerrigheden er den relevante kraft, som driver brugsadfærden i form af en dataafsøgning. Navigation har ingen præformuleret søgespørgsmål, men starter ved brugerens uformulerede ønske om at udforske variation i datadiversitet og udsætte sig for dataeksponering. Ved navigation er der tale om en multitolgang, en i princippet uafsluttet eksploration, hvori der tilsyneladende synes at herske uorganiserede og ulogiske tilstande. Leksikografisk set viser det sig det i ophobningen af rute-markører og -indikatorer til associerede data. Tilgangen er af eksploratorisk karakter og er ustruktureret, da den er underkastet tilfældighederne og lykketræf. Brugeradfærden kan omskrives med det berømte Picasso citat – *Jeg søger ikke, jeg finder*. Brugeren søger ikke data, men finder dem, og hvis der findes et utal af tilgangsruter og tilsvarende svar, er det fordi der mangler forhåndsstillede spørgsmål. Navigationen er bestemt af brugerens perspektiv, da navigation er fuldstændig afhængig af relevansen af selve datatilgangen. Datatilgangsprocessen er helt central, inklusive tilsyneladende omveje, forhindringer, blindveje, der afstikker nye søgeveje, som er med til at pirre til nysgerrighed og bidrage til den leksikografiske oplevelse i form af nye erkendelser. Informationsparadigmet er konstruktionisme, da værktøjets funktioner opfyldes under selve brugen.

I det følgende vil jeg illustrere de to tilgang i online vinguides for vinturister. Fælles for disse guides er, at de rummer ordbogskomponenter og åbner op for begge tilgang.

4. Datatilgang i online vinguides

Vin er elsket af mange og har følgelig været genstand for talrige leksikografiske værktøjer, hvor fokus snart har været på vinsproget (fx Coutier 2001), snart på vinfaget (dyrkning, fremstilling, lovgivning, historie, salg osv.). Begrebet *vin* er dog en diffus størrelse med et utal af referenter, konceptuelle træk, og klassifikationsmuligheder, der stiller betydelige krav til design af tilgangsformerne. I den ekstraleksikografiske verden er vinturisme en aktivitet, der inddrager en sammenblanding af kommunikation, viden, handling og oplevelse. Vinturister har brug for leksikografisk designede informationsværktøjer, der effektivt kan opfylde deres behov for:

- At lære nyt om vin (fremstilling, distrikter, bedømmelse osv.) – i kognitive situationer
- At læse og tale om vin (at kunne forstå og anvende vinens fagord og vinsprogets særlige stil) – i kommunikative situationer
- At få hjælp gennem anvisninger og anbefalinger (besøg af vinruter, instruktioner for vinsmagning, reservationer med mera) – i operative situationer
- At fortolke ikke sproglige tegn relateret til vin, for eksempel billeder, vinetiketter, symboler, ikoner og øvrige grafiske tegn, i interpretative situationer²

4.1 Alfabetisk datatilgang – konsultation i operative situationer

Den alfabetiske tilgang er ikke forbeholdt vinguidens ordbogskomponenter, men kan med fordel anvendes i særlige alfabetisk opstillede indeks og registre, der sikrer hurtig konsultation. Eksemplet her viser en alfabetisk ordnet tilgangsstruktur med links, der leder direkte fra producentens navn til producentens data: placering på rute, besøgstider, muligheder for smagning og overnatning og så videre. Tilgangen giver overblik og fungerer samtidig som nøgle til de enkelte katalogposter (= vingods), og er velegnet i operative situationer.

---

2 Til listen over ikke sproglige tegn bør tilføjes dufter og aromaer, der skal interpreteres olfaktivt for at kunne beskrive og bedømme vine. Det franske forlag Jean Le noir tilbyder en enestående *olfaktiv encyklopædi*, hvis formål er at oplære brugeren i at identificere og vurdere vinens forskellige aromaer og bouquet.

The image shows two side-by-side alphabetical lists of wine routes. The left list is titled 'Stellenbosch Wine Routes Members' and the right list is titled 'www.winroute.co.za'. Both lists have columns for 'Wine Farm/Route', 'Telephone', 'Fax', and several service indicators: 'Cellar', 'Tasting', 'Accommodation', 'Wine Shop', 'Catering', 'Bicycle Hire', and 'Horse Riding'. The entries are organized in a grid format, with each row representing a different wine route and its associated details.

Figur 4. Alfabetisk tilgang i www.wine.co.za

4.2 Systematisk datatilgang – konsultation i operative situationer

På tilsvarende måde kan den systematiske tilgang bruges til at lede ind på lignende datafelter, her med udgangspunkt i et indeks over de forskellige druesorter, der ligger til grund for de enkelte vintyper. Tilgangen er velegnet til konsultation i operative situationer, hvor brugerprofilen er styret af individuelle præferencer.

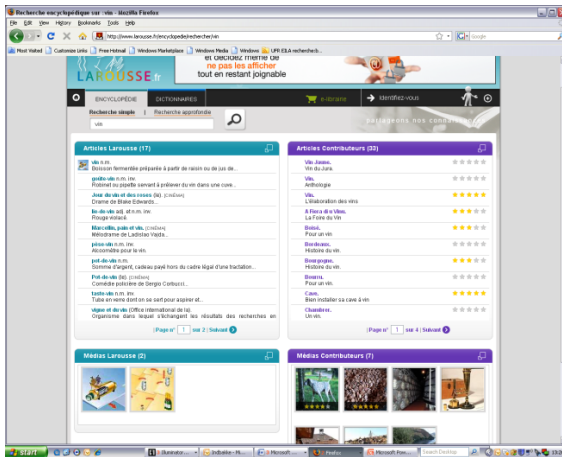

Figur 5. Systematisk tilgang i www.wine.co.za

4.3 Hybrid datatilgang – konsultation og navigation

Den franske Larousse online encyklopædi giver mulighed for at bruge begge tilgangsformer. Der kan foretages opslag gennem alfabetisk og systematisk ord-

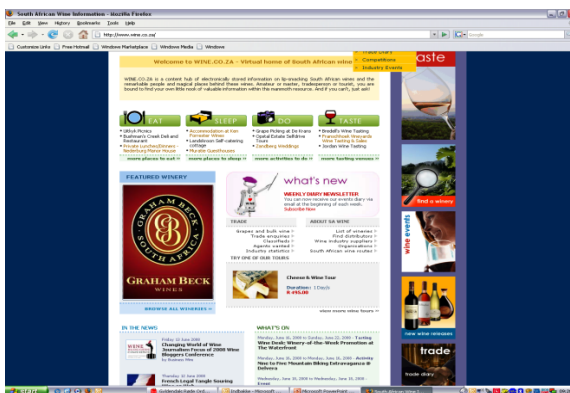
nede komponenter, mens der også åbnes for navigation gennem dataafsøgning i multimodale datatyper og i en interaktiv wiki-lignende vidensbase, som brugerne selv konstruerer.

Figur 6. Hybrid tilgang i Larousse.fr

4.4 Multimodal datatilgang – eksplorativ navigation i kognitive situationer

Multimodal tilgang er en typisk form for navigation. Her kan brugeren stille sin nysgerrighed ved at lade sig føre og forføre af de mange muligheder for at eksplorere søgeruter og tilgangsveje via opslag, rubrikker, menuer, links, multimediaanimationer og så videre.

Figur 7. Multimodal tilgang i www.wine.co.za

4.5 Geoleksikografisk datatilgang – navigation i kognitive og operative situationer

Den geoleksikografiske tilgang er en anden typisk form for navigation og er særdeles velegnet til vinturistens behov for gennem værktøjet at eksplorere og udforske vindistrikter og planlægge turen gennem vinruterne. Tilgangen kendes fra Google Maps, hvor kombinationen af den kartografiske og fotografiske tilgang er med til sikre adgang til geotaggede data. Tilgangen kendes også fra atlas, der som genre hører ind under de leksikografiske informationsværktøjer.

Figur 8. Geoleksikografisk tilgang i www.wine.co.za

4.6 Interaktiv datatilgang – navigation i operative situationer

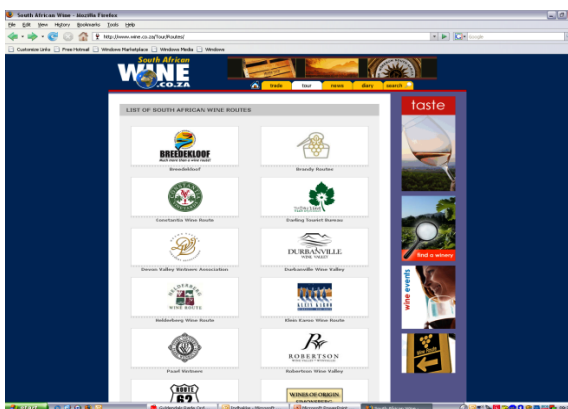
Vinturisten afsøger også data for at få hjælp til at træffe beslutninger om rejsemål, planlægning af overnatninger og besøg med mere. Søgeparametre kan kombineres for at designe den individuelle planlægning. Her er tilgang af interaktiv art, med *a la carte* brugertilpasning.

Figur 9. Interaktiv tilgang i *www.vins-rhone-tourisme.com*

4.7 Logografisk datatilgang – navigation i interpretative situationer

Vinturistens behov i interpretative situationer omfatter hjælp til at udforske og fortolke de grafiske symboler, ikoner og logogrammer, der i kombination med sproglige tegn kendetegner vin og vinturismen. Her er det leksikografens opgave at selekttere relevante ikoniske datatyper og sikre en associativ tilgang til disse data.

Figur 10. Logografisk tilgang i *www.wine.co.za*

4.8 Virtuel datatilgang – navigation i oplevelsessituationer

Den mest avancerede opfyldelse af de interpretative behov opnås ved den virtuelle datatilgang, hvor informationerne opleves. Hermed kan vinturisten besøge vingods og vinruter, eller blive sat ind i vindyrkning og fremstillingsmetoder. Den virtuelle datatilgang sikres ved navigation i streamede videoer og i virtuelle besøg ved hjælp af for eksempel 3D-webplayers.³

Figur 11. Virtuel tilgang til vingods i www.wine.co.za

5. Slutbemærkninger – effektiv tilgang

Jeg har argumenteret for, at leksikografisk teori og praksis er meget mere end *leksikografein*, og har påvist, at leksikografi omfatter tilgang til alle typer data. Leksikografi har til opgave at udvikle informationsværktøjer, hvor tilgang til enhver tid er tilpasset informationsbehov og -motivation. Der er grundlæggende to tilgangsformer, nemlig konsultation og navigation. Konsultation er behovsmotiveret og fører gennem målrettet *søgning* brugeren frem til relevante data.

³ Med 3D-programmer kan man bevæge sig, som om man selv var til stede. Programmerne anvendes i stigende grad for at sikre virtuel adgang til museologiske data, fx de tre sammenflettede verdener i Humlen ved Carlsberg (<http://www.humlenvedcarlsberg.dk/>).

Navigation er lystmotiveret og vækker gennem eksplorativ *afsøgning* brugerens nysgerrighed for at sikre adgang til relevante data. I begge tilfælde måles brugen af det leksikografiske værktøj i dets effektivitet. Det er leksikografens opgave at udvælge og strukturere de data og tilgangsformer, der matcher formålet med værktøjet og profilerne for de intenderede brugere i de forudsete brugersituationer. *Ej blot til lyst* kan blive motto for udviklingen af leksikografiske værktøjer, der effektivt kan tilfredsstille informationslyst og -behov. Grundsætningen i det funktionelle paradigme – ”fokus på nem og hurtig tilgang til data, hvorfra specifik bruger- og situationstilpasset information kan udtrækkes” (Tarp 2007: 177) – er for restriktiv og bør udvides. Nemhed og hurtighed er relevant for datasøgning, ikke for dataafsøgning. Fokus på *nem og hurtig* tilgang bør derfor erstattes af fokus på *effektiv* tilgang.

LITTERATUR

Ordbøger og hjemmesider

- Bergenholtz, Henning & Bjærg, Esben & Almind, Richard, 2009: Brugervejledning. I: Ordbøgerne over Faste Vendinger. <http://www.idiomordbogen.dk/idiom.php?site=7&page=3/>
- Dawson Books Ltd. London. <http://www.enterprofile.com/>
- Coutier, Martine, 2007: Le dictionnaire de la langue du vin. Paris.
- DICOUEBE = Steinlin, Jacques (dir.). Dictionnaire en ligne de combinatoire du français. Montréal. <http://www.olst.ling.umontreal.ca/dicouebe/>
- Kidson, Kevin, 2009: South African Wine Company. Za. Helderberg. <http://www.wine.co.za/>
- Encyclopédie Larousse. Paris. <http://www.larousse.fr/>
- Lenoir, Jean, 2009: Le nez du vin. Carnoux-en-Provence.
- Pignol, Arnaud (dir.), 2009: Site officiel du tourisme dans les vignobles de la vallée du Rhône. Avignon. <http://www.vins-rhone-tourisme.com/>
- TlFi = Trésor de la langue française informatisé. Paris. <http://www.atilf.atilf.fr/tlf.htm/>

Anden litteratur

- Coutier, Martine, 2001: Le vin des lexicographes, résumé de communication. I: Programme du colloque pluridisciplinaire Le vin dans ses œuvres, 17–19 mai 2001, Libourne Montagne. <http://www.cepdivin.org/VinOeuvres/programme.html#resumes/>
- Geeb, Franziscus, 2006: lookedup4you: studerende, kunder og online leksikografi. I: Nordiske Studier i Leksikografi 8. Rapport fra konference om leksikografi i Norden, red. af Henrik Lorentzen & Lars Trap-Jensen. København. S. 107–119.

- Leroyer, Patrick, 2008a: Maultasche og Novillada. En teori for turistordbøger. I: *Nordiske Studier i Leksikografi* 9. Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden, red. ad Ásta Svavarsdóttir et al. Reykjavik. S. 291–307.
- Leroyer, Patrick, 2008b: Du support d'information à l'outil lexicographique: la lexicographisation du guide touristique. I: *Proceedings of the XIII EURALEX International Congress*. Barcelona. S. 879–886.
- Leroyer, Patrick, 2009: Balancing the tools: The functional transformation of lexicographic tools for tourists. I: *Lexicography in the 21st Century*. In honour of Henning Bergenholtz, red. af Sandro Nielsen & Sven Tarp. Amsterdam/Philadelphia. S. 103–122.
- Pálfi, Loránd-Levente & Leroyer, Patrick & Wagner, Adam & Vesterdahl, Spiros Divaris, 2008: Skomager bliv ved din læst! Om politologiske leksika, politik i leksika og leksikografisk kalibrering. I: *LexicoNordica* 15. S. 197–218.
- Pedersen, Jacob Hald & Rasmussen, Thomas Eske, 2007: Strategi i navigation. I: *LexicoNordica* 14. S. 71–80.
- Tarp, Sven, 2006: Leksikografien i grænselandet mellem viden og ikke-viden. Generel leksikografisk teori med særlig henblik på lærerleksikografi. Doktorafhandling. Aarhus.
- Tarp, Sven, 2007: *Lexicography in the Information Age*. I: *Lexikos* 17. S. 170–179.
- Vrang, Vibeke & Bergenholtz, Henning & Lund, Lene, 2003: [Præsentation af] *Den Danske Idiomordbog*. Design: Richard Almind. Aarhus.